

OCENE IN POROČILA

Paul Garelli, *L'assyriologie*. Paris, Presses universitaires de France, 1972. 2. izdaja. 128 strani, 1 zemljevid, mala 8°. Que sais-je? No. 1144.

Avtor, profesor na Université de Paris I (Panthéon-Sorbonne), je gotovo eden najboljših poznavalcev staroorientalskih kultur. Njegovo delo »Les Assyriens en Cappadoce« (Paris 1963) je temeljno delo o asirskih trgovskih naselbinah v Mali Aziji na začetku 2. tis. pr. n. e. in o zgodovini Male Azije v tem času. V delu »Le Proche-Orient asiatique, des origines aux invasions des peuples de la mer.« (Paris 1969) prinaša, poleg odličnega pregleda staroorientalske zgodovine, tudi zelo obširno bibliografijo (504 bibl. enote) in izčrpen pregled problematike staroorientalske kulture in zgodovine, kar je v delih, namenjenih širšemu občinstvu, prava redkost.

Tudi knjižica *L'assyriologie* je namenjena širšemu občinstvu. Laiku, ki ga zanimajo staroorientalske kulture, podaja v I. poglavju »Les découvertes« kratko zgodovino klinopisnih pisav in jezikov, izkopavanj in odkrivanja staroorientalskih kultur. Na koncu poglavja si zastavi vprašanje: kje smo danes? O čem nam govori zapuščina Starega vzhoda?

Avtor meni, da so asiriologi v dosedanjih raziskavah preveč poudarjali zgodovinske dogodke in kronologijo. Preveč pomena so tudi pripisovali tekstem, ki ustrezajo merilom našega zahodnega humanizma: epom, mitom, literarnim spisom itd. Jasno nam mora biti, da ti teksti ne predstavljajo bistvenega dela pisane zapuščine stare Mezopotamije. V Asurbanipalovi knjižnici npr. je bilo ca. 1500 tekstov, če ne štejemo prepisov. Od tega jih lahko kakih 40 uvrstimo med literarne in epske, ostali teksti so ekonomski, razna pisma, leksikalni spisi, vedeževanja, medicinski, matematični in drugi. In vendar se večina raziskav vrti okrog tistih 3% tekstov. Avtor se pridružuje mnenju ameriškega asiriologa A. L. Oppenheima (*Ancient Mesopotamia*, Chicago 1964, str. 7–30) in meni, da bi vso to zapuščino morali raziskovati in razumeti tako kot tisti, ki so tekste sestavljali in jih uporabljali. Asiriolog ne bi smel več dajati prednosti tradicionalnim temam, kot so mitologija, zgodovina, literatura. Predvsem bi moral raziskovati vsakdanje življenje, živeti bi se moral v tedanje razmere, postati bi moral Babilonec med Babilonci. Pri tem bi morali sodelovati tudi strokovnjaki z drugih področij znanosti. Nemogoče je prav prevesti tekst, ki razlaga astrološko prerokbo, brez poznavanja astronomije, tekst o medicinski diagnostiki zahteva medicinsko znanje. Isto velja za matematiko, pravo, ekonomiko, sociologijo. Svet Starega vzhoda je bil drugačen od našega, intelektualni tokovi, ki so ustvarili desetisoče ohranjenih tekstov, so bili drugačni od naših. Njihova podoba sveta in posledice, ki iz nje izhajajo, so bili tudi drugačni od kasnejših klasičnih grško-rimskih pojmovanj. In ker zgodovina ni reprodukcija virov, ampak interpretacija, moramo uporabiti vse metode današnjih znanosti, da se čimbolj približamo pojmovanju nekdanjih narodov. S tem, da bomo razumeli njih, se bomo marsikaj naučili o sebi in o naši kulturi.

Naslednji dve poglavji kratko podajata pregled zgodovine in kulture Starega vzhoda. Četrto poglavje povzema ugotovitve prvih treh. Asiriologija je tako mlada veda, da še ni prišla preko faze zbiranja in interpretiranja materiala. Vsaka nova najdba lahko prinese presenečenje in spremeni dosedanje rezultate raziskav. Prav zaradi te spremenljivosti in možnosti vedno novih spoznanj, pravi avtor, so današnji asiriologi podobni prvim humanistom, ki so pričeli raziskovati evropsko kulturo in zgodovino.

Mala knjižica je namenjena širokemu krogu bralcev in ne prinaša nobenih novih zgodovinskih ali kulturnozgodovinskih spoznanj. Daje pa kratko in jedrnatno informacijo o zgodovini in kulturi Starega vzhoda ter o trenutnem stanju in problemih stare orientalistike oz. asiriologije, kot jo tudi imenujejo s starejšim izrazom.

Knjigo ima Seminar za primerjalno jezikoslovje in orientalistiko Filozofske fakultete v Ljubljani.

Marko Urbanija

Nekaj novih del o kmečkih uporih na Slovenskem

Kmečki punti na Slovenskem, razprave in katalog dokumentov. Situla, razprave Narodnega muzeja, zvezek 13. Uredila dr. Bogo Grafenauer in Branko Reisp. Publicirano ob zgodovinski in arhivski razstavi Kmečki punti na Slovenskem, ki sta jo pripravila Narodni muzej in Arhiv Slovenije, Ljubljana 1973, 202 strani. 203 R.

Kmečkim uporom posvečena Situla je zbornik petih razprav, kataloga dokumentov in prilog.

Bogo Grafenauer, Razvoj programa slovenskih kmečkih uporov od 1473 do 1573 (str. 5—34). Grafenauer začne svoj prispevek z odmevom kmečkih puntov v slovenski najnovejši preteklosti, osnovno vprašanje, ki ga zasleduje skozi vse delo, pa je revolucionarnost puntarskega programa in vprašanje obsega njegove realizacije v uporniških nastopih. Po kratki analizi kmečkih uporov v sosednjih deželah, zlasti njihovih zahtev, se najprej posveti prvemu pomembnejšemu dvigu kmetov leta 1478 na Koroškem. Poudarja, da so vzroki predvsem v kmečkih težnjah po novih pravicah, da so nanj vplivali tudi tuji zgledi, sprožili pa so ga turški napadi in znana menjava denarja. Kmetje so imeli organizacijo z vodstvom, ki je povezovala vsa uporiška središča, nekaj zametek kmečkega deželnega zbora, njihov politični cilj je bil zmanjšanje fevdalne oblasti, uveljavitev pravice do soodločanja o davkih, predvsem pravice do njihovega pobiranja in prevzem sodstva na podeželju. Za upor 1515 Grafenauer poudarja, da začneja tam, kjer je koroški nehal. Konjiški zbor štajerskih puntarjev z odborom tristoletih priča o veliki dozorelosti upora, ki je zajel skoraj vse slovenske dežele. Cilj ni bila več stara pravda ampak odprava skoraj vseh gospodarskih bremen in družbenih omejitev podložnikov. Kmetje so se borili za prehod pod neposredno oblast cesarja. Najbolj jasen dokaz o spremenjenem konceptu upornih kmetov vidi avtor v njihovih napadih na gradove (Turn ob Težki vodi, Mehovo, Konjiški grad in druge. Tudi upor 1572/73 kaže s svojimi koncepti na dediščino tistega, ki ga je izvedla predprejšnja generacija. Za njegovo razumevanje pa je potrebno upoštevati, da je široka vstaja trajala le dva tedna in da za kakšen splošen vzpon kmečkih koncepcij ni bilo časa. Obravnavo tega upora izkorišča Grafenauer predvsem za konfrontacijo z ugotovitvami in stališči zagrebškega zgodovinarja Josipa Adamčka. Svoj obračun začneja s trditvijo, da ni bilo nikoli sporno, da kažejo nekatere izpovedi upornih kmetov na lokalne zahteve, vztraja pa pri tem, da zahtev v središču upora, to je v Hrvaškem Zagorju, ne moremo smatrati za obrobne. Adamčkovo striktno ločevanje zahtev lokalnega upora proti Tahiju od zahtev splošnega upora zavrača Grafenauer z opozorilom, da je tudi splošni upor skoraj do konca svojih priprav zvezan z istimi oblikami borbe zoper Tahija, ki označujejo oblikovanje lokalnega izhodišča splošnega upora, in da je bila za veliko število kmetov odstranitev Tahija cilj tudi še v dobi splošne vstaje ter da se je ta cilj združil z bojem za odstranitev celotne fevdalne organizacije gospodarstva, družbenih razmerij in državne oblasti (str. 17). Tudi ločevanje programa vodstva od programa množice, ki je osnova Adamčkove konstrukcije, Grafenauer najostreje zavrača. Poudarja, da vsi viri potrjujejo, da so glavni cilji upora tisti, ki jih je navedel Ivan Svrač: odprava naklad, dacov in drugih bre-